

Stefan Moysa

"Gott ist nicht ganz tot :
Betrachtungen eines Marxisten über
Bibel, Religion und Atheismus",
Vitezslav Gardavský, München 1968 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 40/2, 193

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tak, to żywa jest również nadzieja, której dał niegdyś wyraz Bonhoeffer: „Przyjdzie dzień, w którym znowu ludzie będą powołani tak wypowiadać słowo Boże, że świat pod jego wpływem się zmieni i odnowi” (s. 31).

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Vitezslav GARDAVSKÝ, *Gott ist nicht ganz tot. Betrachtungen eines Marxisten über Bibel, Religion und Atheismus*, München 1968, Chr. Kaiser Verlag, s. 236.

Książka jest napisana przez czeskiego marksistę, docenta filozofii na akademii wojskowej w Brnie. Niektóre jej rozdziały ukazały się wprawdzie jako artykuły w czasopiśmie „Literarni Noviny”, całość zaś w Pradze w 1967 roku. Autor zajmuje w niej stanowisko wobec niektórych problemów postawionych przez Biblię, chrześcijaństwo, wiarę religijną. Jest to oczywiście stanowisko ateisty, czego autor bynajmniej nie ukrywa ani nie stara się złagodzić jakimiś wątpliwościami, stanowisko nacechowane jednak sympatią, zrozumieniem i żywym zainteresowaniem chrześcijańską problematyką.

Część pierwsza potraktowana jakby pewnego rodzaju źródła, przedstawia osobistości dla autora centralne: Jakub, patriarcha biblijny, Jezus, Augustyn, Tomasz, Pascal. Jakub na przykład jest według autora symbolem wybrania jako naczelnej idei Starego Testamentu. Jezus, co do historyczności którego nie zajmuje stanowiska, ma być wykwitem usiłowań, by Izraela przyprowadzić do swego Boga i Pana. Historia chrześcijaństwa streszczona w tych postaciach przedstawia się jako walka o realizację człowieka.

Część druga stanowi pewną próbę refleksji nad ważnymi problemami dzisiejszego chrześcijaństwa. Z pewnym żalem mówi autor o religijnym kryzysie czasów dzisiejszych, z sympatią natomiast o współczesnych ruchach teologicznych, które porzuciły czysto abstrakcyjne rozumowania, aby się zwrócić ku człowiekowi.

Część trzecia wreszcie porusza niektóre własne problemy ateizmu. Ten ateizm autor widzi jako nierozłącznie związany z marksizmem, gdyż bez niego całkowicie byłoby niezrozumiałe marksistowskie pojęcie całego człowieka, jak również jego ujęcie komunizmu. Dużą uwagę poświęca autor rozwojowi ateizmu podkreślając przy tym, że dziś jak dawniej słychać wołanie „Bóg umarł!”, ale również słychać niemniej głośny okrzyk „Niech żyje Bóg!”. Marksista musi i jedno i drugie wołanie wyraźnie usłyszeć.

Nie może być naszym zadaniem krytyczna ocena tez autora i zajmowanie wobec nich stanowiska. Z zadowoleniem jednak należy odnotować powagę, rzetelność i uczciwość, z jaką autor pisze o problemach religijnych, podkreślając przy każdej okazji, jak wiele marksista może z chrześcijańskiej wizji skorzystać. Jest to wielki postęp w stosunku do innych bardzo prymitywnych ujęć krytyki religii. Prace tego rodzaju napawają optymizmem, jeżeli chodzi o możliwość dialogu między chrześcijanami a marksistami.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Jean CARDONNEL, *Gott in Zukunft. Aufforderung zu einer menschlicheren Welt*, München 1969, Verlag J. Pfeiffer, s. 196 (tłum. z franc.).

Francuski dominikanin Jean Cardonnel, który wraz z grupą podobnie myślących ludzi oddaje się przeważnie pracy społecznej, dzieli się tu „na gorąco” swoimi refleksjami. „Książka została przeżyta zanim ją pomyślano i napisano” (s. 5). Prawdziwość tego zdania sprawdza się na wszystkich jej kartach. Nie ma ona w sobie nic „wykończonego”, nie jest przeprowadzonym od początku do końca rozumowaniem popartym dowodami, jest szeregiem